

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана Ош мамлекеттик университетине караштуу педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн уюштурулган Д 13.23.681 диссертациялык кеңештин отурумунан

№ 30 ПРОТОКОЛУ

Бишкек ш.

14.11.2024-ж.

Катышкандар:

1	Алиев Шаршеналы Алиевич (Төрага)	п.и.д., 13.00.02
2	Келдибекова Аида Осконовна (Төраганын орун басары)	п.и.д., 13.00.02
3	Кожобеков Кудайберди Гапаралиевич	ф.-м.и.д., 13.00.02
4	Син Елисей Елисеевич	п.и.д., 13.00.02
5	Сыдыхов Бахыт Дикамбаевич	п.и.д., 13.00.02
6	Торогельдиева Конуржан Макишевна	п.и.д., 13.00.02
7	Касымалиев Муратбек Усонакунович	п.и.к., 13.00.02
8	Нуржанова Сабира Акматбековна	п.и.к., 13.00.02
9	Онгарбаева Алия Дуйсенгалиевна	п.и.к., 13.00.02
10	Орускулов Тимур Раевич	п.и.к., 13.00.02
11	Казиева Гулзат Качканаконна (Окумуштуу катчы)	п.и.к., 13.00.02

Күн тартиби:

1. Кабылова Света Амантуровнанын «**Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы**» деген темада 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика жана билим берүүнү маалыматташтыруу), педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясын алдын ала коргоо. (Илимий жетекчиси - п.и.д., профессор Калдыбаев Салидин Кадыркулович)

Угулду:

Отурумдун төрагасы, п.и.д., профессор Ш.А. Алиев: Кабылова Света Амантуровнанын «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы» деген темада 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика жана билим берүүнү маалыматташтыруу), педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясы Кыргыз билим берүү академиясынын Технология, искусство жана ден соолук

маданияты лабораториясында даярдалган, илимий жетекчиси: п.и.д., профессор Калдыбаев Салидин Кадыркулович.

Диссертациялык иште эксперттер катары п.и.д., профессор Сыдыхов Бахыт Дикамбаевич, ф.-м.и.д., профессор Кожобеков Кудайберди Гапаралиевич жана п.и.к., доцент Орускулов Тимур Раевич бекитилген.

Изденүүчүнүн Диссертациялык кеңешке өткөргөн документтеринин негизги мазмуну талапка жооп берери толук текшерилген. Диссертациялык ишинин негизги жоболору менен тааныштыруу үчүн сөз изденүүчү Кабылова Света Амантуровнага берилет.

Изденүүчү С.А. Кабылованын доклады: Урматтуу Шаршеналы Алиевич! Урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү! Биздин илимий ишибиздин кыскача мазмунун баяндоого уруксат бериниздер.

(Слайд №1) Изилдөөнүн темасы. «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы»

(Слайд №2) Изилдөөнүн актуалдуулугу. Бизди курчап турган айлана-чөйрөдө токтоосуз өзгөрүүлөрдүн болуп турушу азыркы мезгилдин өзгөчөлүктөрүнүн бири катары эсептелет. Жашоонун мындай шарттарында адамдын кесиптик мобилдүүлүгүн, маалымат технологиялары менен бирге башка көптөгөн жаңы технологияларды өздөштүрүүгө даярдыгын камсыз кыла турган негизги билим берүү абдан маанилүү болуп саналат. Окутуу процессинде компетенттүүлүк мамиле кылуу жана студенттердин жекече окуу траекториясын түзүүгө жардам берүү анын өз алдынча билим алуусун камсыз кылууга шарт түзөт. Ушуга байланыштуу студенттерди жаңы билимди, жаңы интеллектуалдык продуктуну түзүүгө, жаңы көйгөйдү чечүү үчүн натыйжалуу изилдөөгө үйрөтүү проблемасы актуалдуу болуп эсептелет.

(Слайд №3) Маселенин изилдениш деңгээли. «Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк» түшүнүгүн чечмелөө боюнча Е.В. Феськова, А.М. Скрипка, С.Н. Чернышева, Б.Г. Ананьев, Н.В.Кузьмина, А.К. Маркова, В.Д. Шадриков өз эмгектерин арнашкан. Л.А.Черняева изилдөөчүлүк компетенттүүлүктү билимдердин, көндүмдөрдүн, тажрыйбанын, баалуулук багыттарынын, жүрүм-турум моделдеринин жыйындысы деп аныктаган. М.А. Данилов, Е.Ф. Зеер, М.А. Чошанов изилдөөчүлүк компетенттүүлүк түшүнүгүн илимий ишти жүзөгө ашыруу үчүн зарыл болгон билимдердин жана көндүмдөрдүн жыйындысы деп карашса, Л.А. Голуб, В.С.Лазарев, Т.А. Смолина системалуу мамиленин позициясынан кесиптик компетенттүүлүктүн курамдык бөлүгү экенин изилдешкен.

Кыргыз изилдөөчүсү Г.С. Султанбаеванын кандидаттык диссертациясында AVN чөйрөсүнүндө портфолиону колдонуу аркылуу студенттердин изилдөөчүлүк компетенцияларынын калыптандыруу маселеси каралган, ал эми Е.Т. Ергешовдин диссертациясында болочоктогу тарых мугалимдеринин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандыруунун илимий-педагогикалык негиздери иликтенген. Бул диссертациялардан изилдөө объектилери жана предметтери биздин изилдөөбүздөн айырмачылыктуу экенин белгилеп кетүү зарыл.

(Слайд №4) Бул маселенин алкагында жүрүзүлгөн изилдөөлөрдү талдоо төмөнкүдөй **карама-каршылыктардын** бар экендигин аныктады:

- Билим берүү процессинде студенттердин изилдөөчүлүк ишмердүүлүктөрүн калыптандыруу зарылдыгы менен аларды калыптандыруу үчүн илимий методикалык камсыздоолордун жоктугу;
- Изилдөөчүлүк компетенттүүлүктү калыптандыруу үчүн заманбап маалыматтык технологияларды колдонуу зарылдыгы менен бул багытта аларды пайдалануунун талапка жооп бербей жатышы;
- Изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрдү өнүктүрүүнүн инновациялык ыкмаларын колдонуу мүмкүнчүлүгү менен мотивацияны жогорулатууга жана өз алдынчалыгын стимулдаштырууга карата практикалык, лабораториялык сабактарда керектүү ыкмалардын колдонулбагандыгы.

Ушул жагдайлар биздин темабызды аныктоого мүмкүндүк берди.

(Слайд №5) Изилдөөнүн максаты: Жогорку окуу жайларда «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясынын эффективдүү жолдорун изилдөө жана аны ишке ашыруунун технологиясын иштеп чыгуу.

(Слайд №6) Биз изилдөөбүздө төрт милдетти койгонбуз:

1. Изилдөө проблемасы боюнча адабияттарга талдоо жүргүзүүнүн негизинде «студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрү» түшүнүгүнүн изилдениш абалын жана аны калыптандыруунун зарылдыгын аныктоо.

2. «Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрү» түшүнүгүнүн структурасын жана мазмунун аныктоо.

3. Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясын иштеп чыгуу.

4. Иштелип чыккан технологиянын натыйжалуулугун аныктоо үчүн педагогикалык эксперимент жүргүзүү жана анын жыйынтыктарын талдоо.

Урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү, изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык мааниси, практикалык мааниси, коргоого коюлуучу негизги жоболор авторефератта көрсөтүлгөн, ошондуктан милдеттердин чечилишине токтолууга уруксаат бериңиздер.

(Слайд №7) Биринчи милдеттин чечилиши. Изилдөөнүн биринчи милдетин чечүүдө изилдөө проблемасы боюнча адабияттарга талдоо жүргүзүүнүн негизинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун абалы жана зарылдыгы аныкталды.

Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк тууралуу окумуштуулардын бир нече көз караштары бар. Л.А. Черняева «Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк» түшүнүгүн төмөнкүчө аныктаган: изилдөөчүлүк компетенттүүлүк – бул изилдөө ишмердүүлүгүнүн процессинде калыптанышы мүмкүн болгон инсандык маанидеги билимдердин, көндүмдөрдүн, тажрыйбанын, баалуулук багыттардын, жүрүм-турум моделдеринин жыйындысы. Е.В.Феськова, А.М. Скрипка, С.Н. Чернышева негизги жана изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун деңгээлдерин бөлүп көрсөткөн. Тажрыйбада

көрсөткөндөй, билим берүүнүн алкагында тиешелүү көндүмдөрдүн болушун болжолдогон изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн толук көлөмдө калыптандыруу белгилүү бир кыйынчылыктарды жаратат. Ал тургай, жакшы окуган студенттер да дайыма эле бардык изилдөө жөндөмүнө ээ боло бербейт. Муну Е.В.Феськованын изилдөөсүнүн натыйжаларында далилдейт. Кошумча билим берүү системасында студенттердин изилдөө компетенттүүлүгүн өнүктүрүү проблемасын иликтеп жатып, ал шыктанган студенттердин арасында 10%га жакыны гана изилдөө жөндөмдүүлүгүнө ээ экенин аныктаган. А.М. Скрипканын пикири боюнча, билим алуучу проблеманы коюуга, изилдөөнүн натыйжаларын жасалгалап жана аларды колдоно алууга проблеманын чечилишин пландаштырып, натыйжасын талдай билүүгө жөндөмдүү болушу керек, ансыз изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандыруу жөнүндө сөз кылууга мүмкүн эмес, бул үчүн кошумча билим берүү формалары, атайын түзүлгөн шарттар керек.

(Слайд №8) Биз окутуу процессинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун зарылдыгын изилдедик.

- Өз алдынча ой жүгүртүү жана маалыматты иштеп чыгуу көндүмдөрүн өнүктүрүү.
- Илимий-изилдөөчүлүк көндүмдөрүн калыптандыруу
- Инновациялык жана чыгармачыл ой-жүгүртүүгө шыктандыруу
- Заманбап технологиялар жана маалыматка жеткиликтүүлүк.

Бул ресурстарды туура колдонуу көндүмдөрү жана изилдөөчүлүк жөндөмдөрдү өнүктүрүү заманбап дүйнөдө абдан зарыл.

(Слайд №9) Экинчи милдеттин чечилиши. Изилдөөбүздүн экинчи милдетин чечүүдө студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу боюнча жогоруда берилген маанилүү мүнөздөмөлөрдү изилдөөнүн негизинде структурасы жана мазмуну аныктоо зарыл болду, студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу үчүн төмөнкү компоненттери аныкталды. Бул компоненттер аркылуу студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптанышынын деңгээлин аныктоого болот: мотивациялык, когнитивдик, коммуникативдик, технологиялык жана рефлексиялык.

(Слайд №10) Үчүнчү милдеттин чечилиши. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы түзүлдү.

(Слайд №11) Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун критерийлери жана көрсөткүчтөрү изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн компоненттери аркылуу иштелип чыкты. Таблицада тандалган критерийлердин ар бири катар көрсөткүчтөр менен мүнөздөлөт (1-таблица). Көрсөткүчтөр студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу деңгээлин аныктоого жана мүнөздөөгө мүмкүндүк берет,

(Слайд №12) Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандыруунун эң төмөн, төмөнкү, ортонку жана жогорку деңгээлдери иштелип чыкты.

(Слайд №13) Эксперименталдык изилдөөнүн милдеттерине жана иштелип чыккан планга ылайык үч этаптуу (абалды аныктоочу, изденүүчү жана окутуучу) педагогикалык эксперимент жүргүзүлгөн. Мында изилдөөнүн төртүнчү милдети ишке ашырылган.

Абалды аныктоочу экспериментте 2020-окуу жылынын башында жогорку окуу жайлардын «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсу боюнча сабактарга катышуу уюштурулуп, студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу боюнча окутуучулардын ишмердүүлүгүнө анализ, студенттерден анкеталоо жүргүзүлдү. Экспериментте ЖОЖдордо окутуучулар студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандырууга маани бербей тургандыгы, студенттер көпчүлүк учурларда долбоорлоо жана изилдөө иштери боюнча максаттуу иш алып барбай тургандыгы белгилүү болду.

(Слайд 14) Изденүүчү экспериментте (2020-2021- окуу жылында) Ж. Баласагын атындагы КУУда биз тараптан иштелип чыккан технология апробацияланды. Анын эффективдүү жактары жана кемчиликтери аныкталып, айрым бир оңдоолор киргизилди.

(Слайд 15) Изденүүчү экспериментти өткөрүү учурунда, эксперименталдык группалар үчүн «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсу окутулду. Мындан сырткары, ар бир студентке семестр ичинде изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга карата өз алдынча иштер сунушталган. Даярдыктын калыптануусу мотивациялык, когнитивдик, коммуникативдик, технологиялык жана рефлексиялык компоненттер менен жүзөгө ашырылды. Экинчиден изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун структурасына жана мазмунуна анализ жүргүзүлдү. Мында студенттер жаңы билимге умтулуу, кесипке жогорку кызыгуу менен, керектүү материалды изилдөө, өздөштүрүү, өз ишинин натыйжаларын көрүү жана талдоо мотивация калыптанарын талкуу учурунда сезишти.

Студенттер когнитивдик компонентти калыптандырууда өз алдынча иштерди жана кейс тапшырмаларды изилдөөдө маалыматтарды илимий булактардан табууга жетишишти. Биргелешкен изилдөө иштеринде топ мүчөлөрү менен натыйжалуу маалыматтарды талдоого үйрөнүштү.

Коммуникативдик компонентти калыптандырууда студенттер талдоого алынган маалыматтарды, илимий баяндамаларды, өз алдынча иштерди аткарышты. Жеке жана топтор менен иштөөдө группалаштары менен пикир алмашуу көндүмдөрүн өркүндөтүштү. Жыйынтыктарын презентация аркылуу көрсөтүштү.

(Слайд 16) Технологиялык компонентти калыптандырууда студенттер заманбап технологияларды колдонуу көндүмдөрүн үйрөнүү менен көп маалыматты натыйжалуу иштеп чыгууга, жыйынтыктарды так берүү жана түшүндүрүүгө үйрөнүштү.

Изденүүчү экспериментте да биз тараптан рефлексиялык компонентти калыптандырууда өзгөчө көңүл бурулду. Студенттердин өз изилдөөлөрүндө жыйынтык чыгаруу, катчылыктарды таануу жана өзүн-өзү өркүндөтүү

жөндөмдөрү байкалды. Бул учурда студенттер өзүлөрүнүн билим алууда жана изилдөө жүргүзүүдө кандай жетишкендиктерге ээ болгонун баалап, кийинки кадамдарды пландаштырганы байкалды.

(Слайд 17) 2021-2022-окуу жылынын башталышында бул окуу жайларда эксперименталдык жана контролдук группалар такталгандан кийин, экспериментке катышкан окутуучулар менен көрсөтмө берүүчү кеңешме өткөрүлдү. Эксперимент башталар алдында студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн баштапкы деңгээлин аныктоо максатында алдын-ала текшерүү жүргүзүлдү.

(Слайд 18) Алар менен аңгемелешүү болуп, изилдөөчүлүк компетенттүүлүктүн маңызы, студенттерге калыптандыруунун өзгөчөлүктөрү тушундүрүлдү. Экспериментти жүргүзүүдө жумушчу программада эки семестрде өтүлө турган темалар анализденди.

(Слайд 19) Мында билгичтикти аныктоочу анкета колдонулду. Эксперименталдык группалар үчүн жумушчу программанын негизинде тиешелүү темаларга изилдөөчүлүк материалдарды камтыган өз алдынча тапшырмалар колдонулуп турду. Ал эми контролдук группалар үчүн кадимки жумушчу программасынын негизинде сабактар өткөрүлдү.

(Слайд 20) Эксперименталык группанын окутуучулары бул курста студенттердин изилдөөлөрүнүн жалпы билимдерин, билгичтиктерин калыптандырууга багыттап, тапшырманы толук өз алдынча чыгармачылык менен аткаргандыгын интернет жана мультимедиялык технологияларды колдонуу менен чыгармачыл тапшырмаларды аткарууда максаттуу иш алып барышты.

(Слайд 21) Контролдук группаларда дагы өсүштөр байкалды. Бирок эксперименталдык группанын жетишкендиктери жогору. 2022-2023-окуу жылындагы эксперименталдык группа менен контролдук группанын көрсөткүчтөрүнүн катышы бирден чоң экендигин ($K_{\text{эф.}} > 1$) көрсөтөт, демек бул көрсөткүчтөр биздин эксперименталдык изилдөөбүз эффективдүү экендигин аныктайт.

Эксперименталдык изилдөөбүздүн эффективдүүлүгүн аныктоодо В.П.Симонов сунуштаган методика боюнча эсептөөлөрдү биз жогоруда жүргүздүк. 2021-2022 жана 2022-2023-окуу жылдарында жалпы эксперименталдык группанын көрсөткүчтөрү бешинчи семестрде дагы алтынчы семестрде дагы жогорулап тургандыгы белгиленди. Эгерде 2021-2022 - окуу жылындагы жалпы эксперименталдык группанын көрсөткүчү бешинчи семестрде $K_{\text{Э } 5\text{сем}} = 0,54$ болсо, алтынчы семестрде $K_{\text{Э } 6\text{сем}} = 0,58$ болду. Ушундай өсүштү биз 2022-2023-окуу жылында дагы байкадык. 2022-2023-окуу жылындагы эксперименталдык группанын көрсөткүчү: $K_{\text{Э } 5\text{сем}} = 0,54$, ал эми $K_{\text{Э } 6\text{сем}} = 0,59$. Ал эми контролдук группанын жыйынтыктары $K_{\text{К } 5\text{сем}} = 0,52$, ал эми $K_{\text{К } 6\text{сем}} = 0,55$ болду. Эффективдүүлүк коэффициенти боюнча $K_{\text{эф.}} = \frac{K_{\text{Э}}}{K_{\text{К}}}$,

мында $K_{\text{Э}}$ – эксперименталдык группанын көрсөткүчтөрү, $K_{\text{К}}$ – контролдук группанын көрсөткүчтөрү. Бул формулага ылайык, 2021-2022-окуу жылындагы, 2022-2023-окуу жылындагы эксперименталдык группа менен

контролдук группанын көрсөткүчтөрүнүн катышы бирден чоң экендигин ($K_{эф.} > 1$) көрсөтөт, демек бул көрсөткүчтөр биздин эксперименталдык изилдөөбүз эффективдүү экендигин аныктайт. Мындан, эгерде окутуучу студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандырууга карата үзгүлтүксүз иш алып барса, анда студенттин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгү калыптанып, анын изденүү аракеттерин өз алдынча чыгармачылык менен аткара алууга жетишет деп айтууга болот. Демек, биздин изилдөөбүз эффективдүү натыйжа берди деп жыйынтык чыгарууга болот.

(Слайд 22) КОРУТУНДУ

Изилдөөдө коюлган максаттын жана милдеттердин аткарылышы боюнча жалпысынан төмөнкүдөй жыйынтыктарды чыгарууга болот.

1. Педагогикалык адабияттарга талдоо жүргүзүлүп «изилдөөчүлүк компетенттүүлүк» түшүнүгүнүн изилдениш абалы иликтөөгө алынды. Студенттердин изилдөөчүлүк ишмердүүлүгүн өнүктүрүү, заманбап маалыматтык технологияларды колдонуу жөндөмдүүлүгүн арттырууда мобилдик технологияны пайдалануу, окутуунун инновациялык ыкмаларын жана стратегияларды колдонуу, интеграциялап окутуу багыттары алардын изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун зарылдыгы катары аныкталды.

2. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун принциптери аныкталды. Илимий изилдөөнүн негизги принциптерин ишке ашырууда методологияга таянуу керектиги белгиленди. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу боюнча структурасы катары мотивациялык, когнитивдик, коммуникативдик, технологиялык, рефлексиялык компоненттери иштелип чыкты жана алардын мазмуну аныкталды.

3. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселесин ийгиликтүү чечүү үчүн технология иштелип чыкты. Технология изилдөөчүлүк компетенттүүлүктү калыптандыруунун максатын, милдеттерин жана мазмунун аныктоо, каражаттарын, методдорун жана формаларын колдонуу, изилдөөчүлүк компетенттүүлүктүн калыптанышынын критерийлерин, баалоонун түрлөрүн колдонуу иш аракеттерин камтыйт.

4. Иштелип чыккан технологиянын эффективдүүлүгүн аныктоо үчүн үч этаптуу (абалды аныктоочу, изденүүчү, окуп үйрөтүүчү) эксперимент уюштурулду. Абалды аныктоочу эксперименттин жүрүшүндө изилдөөчүлүк компетенттүүлүктү калыптандыруудагы кемчиликтер аныкталды. Изденүүчү экспериментте иштелип чыккан технология апробацияланды. Окутуучу экспериментте иштелип чыккан технологиянын эффективдүүлүгү эки окуу жылында информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутуу учурунда тастыкталды.

(Слайд 23) ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР:

1. жогорку окуу жайларда «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсун окутууда аныкталган изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясын башка курстарды окутууда дагы колдонуу абзел;

2. окутуу процессинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүү үчүн заманбап маалыматтык технологияларды колдонуу жөндөмдүүлүгүн арттырууда мобилдик технологияны иштетүү зарыл;

3. окутуунун заманбап методдорун студенттерди изилдөөчүлүк ишмердүүлүккө үйрөтүүнүн жаңы деңгээлин камсыз кылуучу ыкмалар катары пайдалануу зарыл.

Көнүл бурганыңыздарга рахмат!

Отурумдун төрагасы, п.и.д., профессор Ш.А.Алиев: Рахмат! Изденүүчүгө диссертациялык ишинин айланасында суроолорунуздарды берсеңиздер болот

1-суроо: п.и.к. Касымалиев М.У. Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк жогорку окуу жайдын студенттеринин кесиптик ишмердүүлүгүндө эмне кызмат аткарат. Эгерде изилдөөчүлүк жакшы калыптанса?

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Суроолорунузга чоң рахмат.

Изилдөөчүлүк компетенттүүлүктүн алкагында студенттердин тиешелүү изденүү компетенттүүлүгүнө ээ болот, илимдин белгилүү бир тармагында инсандын таанып-билүү иш-аракетинин натыйжасы катары билимди түшүнөт, изилдөөчүнүн мотивациясын жана позициясын, анын баалуулук багыттарын өздөштүрөт. Бул компетенттүүлүктөрдү калыптандырууда «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсунун ролу жогору. Изилдөө ишинде маалыматты издөө, талдоо жана презентациялоо үчүн заманбап технологияларды колдонуу жөндөмү калыптанат.

2-суроо: Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк деген эмне?

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: экинчи суроо боюнча изилдөөчүлүк компетенттүүлүк деп студенттерди изденүүчүлүккө, коюлган проблеманы чечүүдө тиешелүү маалыматтарды издеп табууга, аларды сын көз караш менен иргеп алууга, алардын жалпылаштырып, системалаштыруунун негизинде жаңы билимдерди таап, иштеп чыгууга көнүктүрөт.

1-суроо: п.и.д. профессор Торогельдиева К.М. Курсту карадыңарбы. Карасаңар кандай деңгээлде карадыңар?

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Суроолорунузга чоң рахмат. Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун максаттарын, милдеттерин, тибин, формасын, методдорун, оптималдуу тандап уюштуруу менен алардын инсандык өзгөчөлүгүн калыптандырдык. Биздин изилдөөбүздө келтирилген критерийлер талдоого алынып, студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандыруунун негизги мүнөздөмөлөрү жана технологияны колдонуунун өзгөчөлүктөрү эске алынды. Когнитивдик, ишмердүүлүк жана рефлексиялык критерийлердин ар бири катар көрсөткүчтөр менен мүнөздөлдү. Көрсөткүчтөр студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу деңгээлин аныктоого мүмкүндүк берет, аларды биз: эң төмөн, төмөнкү, ортоңку жана жогорку деп бааладык.

2-суроо: Изилдөөчүлүк компетенттүүлүктүн илимий методдору кантип калыптанат? Кандай илимий методдор бар?

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун изилдөөнүн синтез жана анализ, салыштыруу изилдөө методдору, байкоо жүргүзүү, моделдөө, анкеталык сурамжылоо методу жана педагогикалык эксперт илимий методдору бар. Изилдөө иште анализдөө метод изилдөөчүлүк ишмердүүлүк, изилдөөчүлүк компетенттүүлүк тууралуу окумуштуулардын берген аныктамаларына жана окуу китептерине талдоо жүргүзүүдө, нормативдик документтерди иликтөөдө, эксперимент учурунда окутуучулардын жана студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн өнүгүүсүн аныктоого карата анкета жүргүзүүдө колдонулат. Анализ учурунда бөлүнүп алынган түшүнүктөр бириктирилди, сабактарга катышууда жана анкета жүргүзүүдө изилдөөчүлүк компетенттүүлүк түшүнүгү жетишсиз экендиги аныкталды. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясынын схемасы түзүлдү. Ар бир блокко тийиштүү болгон изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн окутуу процесси, принциптери, критерийлери, деңгээлдери көрсөтүлдү. Иштелип чыккан технологиянын натыйжалуулугун педагогикалык эксперимент аркылуу текшерилди.

3-суроо Информатиканы окутуунун методикасы жана теориясы курсу кайсы курста окутулат жана канча кредит бөлүнгөн?

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Информатиканын теориясы жана методикасын окутуу курсунун окуу планы боюнча жалпы жыл ичинде 360 саат өтүлөт. Бул курс 3-курстун 5-6-семестрлеринде окутулат. Семестрдеги окуу жуманын саны - 16, текшерүү жыйынтыгы экзамен формасында, 12 кредиттик саат каралган. 360 сааттын ичинен 5-семестрде 48 саат лекция, 42 саат практикалык (лабораториялык) сабактар жана 90 саат студенттердин өз алдынча иштери жана 6-семестрде 42 саат лекция, 48 саат практикалык (лабораториялык) сабактар жана 90 саат студенттердин өз алдынча иштери бөлүнгөн. Окуу курсу боюнча студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандырууда темаларга карата өзгөртүүлөр болду. Тематикаларына кошумча толуктоолор киргизилди. Бирок, жумушчу программанын бөлүнгөн сааттары өзгөртүлгөн жок жана сакталды.

Суроо: п.и.к. Нуржанова С.А. Изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун каражаттарын төрткө бөлүп көрсөтүпсүңөр. Ал каражаттарга кайсылар кирет ?

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Сурооңузга чоң рахмат. Интернет технологияларына e-mail, Web-сайт, WWW, факс-модем, телеконференция кирет. Мультимедиялык технологиянын негизинде түзүлгөн окутуучу программаларга мультимедиялык окуу китептери, онлайн билим берүү ресурстары, мультимедиялык универсалдуу энциклопедиялар ж.б. кирет. Окутуунун инструменттерине компьютерлер, проектор, интерактивдүү жана электрондук доскалар, ал эми электрондук билим берүү ресурстарына электрондук китепканалар кирет.

1-суроо: п.и.д. Син Е.Е. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандырууда эң төмөнкү деңгээл менен төмөнкү деңгээлдин айырмасы кандай?

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Суроолорунузга чоң рахмат. Өз алдынча берилген тапшырмалар кызыксыз жана өнүкпөгөн. Ал өз алдынча ишти уюштурууда кыйналат, ошондуктан дээрлик дайыма окутуучунун же группалаштарынын жардамына муктаж. Өзүн-өзү жөнгө салуу жөндөмү начар. Ал эми төмөнкү деңгээлде студенттер ар кандай тапшырмалардын варианттарын издеп аткарууда кыйынчылыктарга дуушар болот. Бул учурда студент алдыда боло турган чыгармачылык ишке кызыкпайт, аны топ менен иштөөгө умтулбайт, демилге көрсөтпөйт, талкууларга катышпайт, чыгармачылык идеяларын группалаштары менен бөлүшпөйт. Ал тапшырмаларды пассивдүү кабыл алат жана инерттүү ойлонот. Өз алдынча берилген тапшырмалар кызыксыз жана өнүкпөгөн. Өзүн-өзү жөнгө салуу жөндөмү начар.

2-суроо: Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандырууда кайсы формуланы колдонуңар?

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: В.П. Симоновдун формуласы аркылуу «Студенттердин окуу деңгээли» деп аталган окутуунун жалпы даражасын көрсөттүк.

Суроо: п.и.д., профессор Алиев Ш.А. Суроо: п.и.д., профессор Алиев Ш.А. Информатиканы окутуунунун теориясы жана методикасы курсунда кандай каражаттар колдонулду?

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Сурооңузга чоң рахмат. Изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун каражаттарына интернет технологиялары, мультимедиялык технологиянын негизинде түзүлгөн окутуучу программалар, окутуунун инструменттери жана технологиянын электрондук билим берүү ресурстары кирет. Мындан тышкары, курсту окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун каражаттары катары чыгармачыл жана практикалык тапшырмаларды, долбоорлук тапшырмаларды берүү жакшы натыйжаларды берет. Электрондук презентацияларды окутуунун дидактикалык куралы катары кароого болот, ал эми мультимедиялык проектор же интерактивдүү доска презентацияларды курстарга көрсөтүүгө мүмкүндүк берүүчү техникалык каражаттар болуп саналат.

Төрага: Сөз илимий жетекчи, п.и.д., профессор Калдыбаев Салидин Кадыркуловичке берилет.

Калдыбаев С.К. - педагогика илимдеринин доктору, профессор: Урматтуу Шаршеналы Аалиевич, диссертациялык комиссиянын мүчөлөрү биздин диссертациянын алдын ала коргоосуна активдүү катышып бергениңиздер үчүн чоң рахмат. Кабылова Света Амантуровна С.Нааматов атындагы Нарын мамлекеттик университетин аяктап, математика жана информатика адистигине ээ болгон. Ал көп жылдан бери Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинде информатика курсун окутуп келүүдө. Ал студенттерге сабак берүү менен бирге алардын изилдөөчүлүк билгичтиктерин калыптандыруу жаатында да талыкпай эмгектенип келет. Илимий кызыгуулары студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу проблемаларына арналган. Бул багытта ал чет элдик жана ата

мекендик окумуштуулардын эмгектерин окуп үйрөнүп, жогорку окуу жайларында бул проблема боюнча иликтөө иштерин аткарып, эксперименталдык изилдөөлөрүн жүргүздү. С.А. Кабылованын диссертациялык изилдөөсүндө коюлган максат жана милдеттер толугу менен аткарылды, алынган теориялык жоболору, методикалык сунуштары эксперименталдык иликтөөлөр аркылуу такталып, эффективдүүлүгү аныкталды.

Талкуу учурунда абдан кызыктуу суроолор берилди. Берилген суроолор мына ушул маселенин канчалык деңгээлде актуалдуу экендигин, канчалык деңгээлде татаал жана кызыктуу экендигин айгинелеп турат. Изилдөө иши кандайдыр бир деңгээлде максатына жетти. Сиздердин сунуштарыңыздарды карап чыгабыз. Рахмат.

Төрага: Эми эксперттик комиссиянын мүчөлөрүнө сөз берели. Сыдыхов Бахыт Дикамбаевич - эксперттик комиссиянын мүчөсү, педагогика илимдеринин доктору, профессор.

Биринчи эксперт п.и.д., профессор Сыдыхов Бахыт Дикамбаевич.

Биринчи кемчилик. Диссертацияда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүнүн калыптанышын баалоо деңгээли сунушталган. (Төмөнкү, Ортоңку, Жогорку). Авторефератта 2-таблица (16-бет), диссертациядагы 3.1-таблицада (119-бет) эң төмөнкү деңгээлди көрсөтөт – диссертацияда бул деңгээл аныкталбаган жана сүрөттөлгөн эмес. Бул бирдей таблицалардын маалыматтары дал келбейт.

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Биринчи кемчилик боюнча, Диссертациябызда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун көрсөткүчтөрү эң төмөн, төмөнкү, орточо жана жогорку деңгээлдерин аныктоо берилди. Ар бир деңгээлге карата мүнөздөмөлөр берилип, жыйынтык чыгаруу жөндөмдөрү каралды. Мында студенттер изилдөө иштерин өз алдынча жүргүзүп, чыгармачылык чечимдерди кабыл алууга жана инновациялык ыкмаларды колдоно алышты.

Эң төмөнкү деңгээлинде маалымат издөө, топтоо жана талдоо боюнча жөнөкөй тапшырмаларды аткарууда кыйынчылыктар жаралат. Студенттер каталарын оңдоого жана жыйынтыктарын жакшыртууга багытталган рефлексия жүргүзүүгө даяр эмес. Маалыматты оозеки же жазуу түрүндө билдирүүдө көйгөйлөр жаралат. Өндүрүмдүүлүгү өтө төмөн. Өз оюн так жана логикалык жеткирүүдө кыйынчылыкка дуушар болуп, изилдөө темасына байланыштуу маселелерди терең өздөштүрө албайт.

Экинчи кемчилик. Авторефератта 2021-2022-окуу жылында 5- жана 6- семестрдин жыйынтыгы боюнча алдын ала жана жыйынтыктары көрсөтүлгөн. Илимий изилдөөлөрдүн акыркы жылдарындагы эксперименталдык иштердин жыйынтыгын берүү максатка ылайык (Мисалы: 3.8-таблица, диссертацияларда 3.7-сүрөт. Бул жерде 2022-2023-окуу жылынын жыйынтыгы келтирилген).

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Бул боюнча авторефератка 2021-2022-окуу жылындагы таблица коюлуп калган. Акыркы жылдын жыйынтыгын көрсөттүк.

Диссертациянын «Педагогикалык эксперимент жана анын натыйжалары» аттуу үчүнчү главасында эксперименталдык изилдөөнүн милдеттерине жана иштелип чыккан планга ылайык үч этаптуу (абалды аныктоочу, изденүүчү жана окутуучу) педагогикалык эксперимент жүргүзүлгөн.

Абалды аныктоочу эксперимент 2020-окуу жылынын башында жогорку окуу жайлардын «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсунун абалын аныктоого багытталган жана студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн өнүктүрүү боюнча жүргүзүлгөн изилдөөнүн жыйынтыгында эксперименталдык жана контролдук топтордун жыйынтыктары талдоого алынган.

Изденүүчү эксперимент 2020-2021-окуу жылынын 5-6-семестрлеринде Ж. Баласагын атындагы КУУда 3-курстардын студенттерине жүргүзүлдү. Жалпысынан изденүүчү эксперимент студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу максатка ылайык экендигин көрсөттү жана алынган натыйжаларды эске алуу менен бизге окутуучу экспериментти уюштурууга мүмкүндүк берди.

Окутуучу эксперимент 2021-2022 жана 2022-2023-окуу жылдарында бешинчи жана алтынчы семестрде Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинде, И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинде жана С. Нааматов атындагы Нарын мамлекеттик университетинде өткөрүлдү. Экспериментке аталган окуу жайлардын окутуучулары жана студенттери катышты. Баштапкы билимдери менен салыштырууда эксперимент жакшы натыйжа бергенин В.П. Симоновдун «Студенттердин окуу деңгээли» деп аталган окутуунун жалпы даражасы аркылуу формула аркылуу көрсөтүлгөн. Ар бир жылдагы изилдөөлөр жана гистограммалар менен чечмеленген.

Сунуштама. Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсунун жумушчу программасынын 1.2. пунктунда компетенциялар көрсөтүлгөн. Бул жерде студенттердин изилдөөчүлүк компетенциялары көрсөтүлгөн эмес. Бул диссертациялык изилдөөдө көрсөтүлгөн.

Экинчи эксперт ф.-м.и.д., профессор Кожобеков Кудайберди Гапаралиевич.

Биринчи кемчилик. Изилдөөдө «Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк» түшүнүгүнө карата Кыргызстанда изилдениши боюнча маалыматтар аз, изилдөөчү бул багытта терең изилдөөлөрдү жүргүзсө болмок.

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Биринчи кемчилик боюнча, Кыргыз изилдөөчүсү Г.С. Султанбаеванын кандидаттык диссертациясында AVN чөйрөсүнүн интерфейстеринин жана билим берүү портфолиосунун технологияларын колдонуунун негизинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенцияларынын калыптандыруу маселеси каралган, ал эми Е.Т.Ергешовдун диссертациясында болочоктогу тарых мугалимдеринин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандыруунун илимий-педагогикалык негиздерин аныктоо маселеси каралган.

Экинчи кемчилик: Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн структурасы жана мазмуну аныкталып, студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу үчүн компоненттери каралган. Ар бирине мисал менен чечмелесе толугураак болмок.

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Экинчи кемчилик боюнча, Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу боюнча жогоруда берилген маанилүү мүнөздөмөлөрдү изилдөөнүн негизинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн *мотивациялык, когнитивдик, коммуникациялык, технологиялык, рефлексиялык* компоненттерин камтыган структурасы жана мазмуну аныкталган. Ар бир компонентке карата мисалдар менен чечмеленди.

Биринчи кезекте студенттердин изилдөөчүлүк көндүмдөрүн өнүктүрүү боюнча мотивдерин калыптандырууну шарттайт, билим берүү ишмердүүлүгүнө ички суроо-талаптарды өнүктүрүү үчүн шарттарды түзөт, студенттердин илимий изилдөө жүргүзүү мүмкүнчүлүгүн түзүүчү мотивациянын негизги түрлөрүнүн комплексин түзөт.

Студенттер *когнитивдик компонентти* калыптандырууда өз алдынча иштерди жана кейс тапшырмаларды изилдөөдө маалыматтарды илимий булактардан табууга жетишишти. Биргелешкен изилдөө иштеринде топ мүчөлөрү менен натыйжалуу маалыматтарды талдоого үйрөнүштү.

Коммуникациялык компонентти калыптандырууда студенттер талдоого алынган маалыматтарды, илимий баяндамаларды, өз алдынча иштерди аткарышты. Жеке жана топтор менен иштөөдө группалаштары менен пикир алмашуу көндүмдөрүн өркүндөтүштү. Жыйынтыктарын презентация аркылуу көрсөтүштү.

Технологиялык компонентти калыптандырууда студенттер заманбап технологияларды колдонуу көндүмдөрүн үйрөнүү менен көп маалыматты натыйжалуу иштеп чыгууга, жыйынтыктарды так берүү жана түшүндүрүүгө үйрөнүштү.

Изденүүчү экспериментте да биз тараптан *рефлексиялык компонентти* калыптандырууда өзгөчө көңүл бурулду. Студенттердин өз изилдөөлөрүндө жыйынтык чыгаруу, катчылыктарды таануу жана өзүн-өзү өркүндөтүү жөндөмдөрү байкалды. Бул учурда студенттер өзүлөрүнүн билим алууда жана изилдөө жүргүзүүдө кандай жетишкендиктерге ээ болгонун баалап, кийинки кадамдарды пландаштырганы байкалды.

Үчүнчү кемчилик: Диссертациянын 44-47-беттеринде Жогорку кесиптик билим берүү мамлекеттик стандарты (550200 Физика-математикалык билим берүү программасы) иликтөөгө алынган. Мында изденүүчү диссертацияда көрсөтүлгөн инструменталдык компетенциялар менен стандарттагы көрсөтүлгөн инструменталдык компетенциялардын бири-бирине дал келбөөчүлүгү байкалат. Ушуга мамлекеттик стандартты карап, изилдөөчүлүк компетенттүүлүктү кошсо болмок.

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Айтылган кемчилик боюнча, «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсун окутууда

студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун учурдагы абалын окуу процессинде жалпы билим берүү уюмдарынын предметтик стандарты менен жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандартынын анализдедик.

Стандарттын «Физика-математикалык билим берүү» багытын (бакалавриат) талдоого алганыбызда студенттердин изилдөөчүлүк компетенциясын калыптандырууга таасир эткен компетенттүүлүктөрдөн болуп төмөнкүлөр эсептелери аныкталды:

- изилдөө планын /жетекчилиги алдында / иштеп чыгууга жана оцдоого, чогултулган маалыматтарды талдоого жана интерпретациялоого, прикладдык илимий -изилдөө иштерин жүргүзүүгө жөндөмдүү (ЖИК-4);
- маалыматты кабыл алуу, жалпылоо жана талдоо, максаттарды коюу жана ага жетүү жолдорун тандоого жөндөмдүү (ЖИК-5);
- заманбап маалыматтык билим берүү технологияларын колдонуу менен жаңы билимдерди алуу (КК-12).

Сунуштар:

1. «Педагогикалык технология» деген абзацты толугу менен алып салуу керек. Диссертацияга түздөн-түз тиешеси жок, бул абзацты алып салуу сунушталат.

2. Адабияттардын тизмеси кыргыз тилинде гост 7.1.-2003 боюнча берилиши зарыл.

3. Нормативдүү документтерди, мамлекеттик стратегияларды адабияттардын тизмесине кошууну сунуштайм.

Үчүнчү эксперт п.и.к., доцент Орускулов Тимур Раевич.

Кемчилик. Изилдөөдө колдонулган адабияттардын тизмесинде жалпы 166 булак берилген. Кээ бир адабияттардын катар номерлери жылышып кеткен.

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Айтылган кемчилик боюнча колдонулган адабияттардын катар номерлери оңдолду.

Сунуш: Окутуунун заманбап методдорун (активдүү жана интерактивдүү) студенттерди изилдөөчүлүк ишмердүүлүккө үйрөтүүнүн жаңы деңгээлин камсыз кылуучу ыкмалар катары пайдаланса өз алдынча иштөөгө өбөлгө болмок.

Отурумдун төрагасы, п.п.д., профессор Ш.А.Алиев: Рахмат! Эксперттердин пикирлерине, авторефераттар боюнча айтылган сын-пикирлерге жооп берүү үчүн сөз кайрадан изденүүчүгө берилет.

Жооп-изденүүчү С.А. Кабылова: Жогорудагы айтылган бардык сунуш пикирлерди коргоого чейин эске алабыз.

Отурумдун төрагасы, п.п.д., профессор Ш.А.Алиев: Рахмат! Эми диссертанттын жазган эмгегин талкуулоо, илимий дискуссия кылып сөздү кеңештин мүчөлөрүнө берели. Талкуудан соң, изденүүчүгө жыйынтыктоочу сөз беребиз.

